

etiam de malo (1). Si mala esse vel fieri foret reapse bonum secundum S. Augustinum, non erat necesse, ut Deus *sineret* duntaxat fieri mala, sed posset etiam *velle*, et quidem etiam si non posset elicere majora bona. Cum enim Deus non teneatur ad optimum, potest pro sua libertate velle quidquid bonum est.

Objic. 3.º Deus vult maxime universi mundi perfectionem. Atqui ad hanc confert peccatum, quemadmodum testatur S. Dionysius: *Erit malum ad omnis* (id est universi) *perfectionem conferens* (2). Cui concordat S. Augustinus clarissimis illis verbis: *Ex omnibus consistit universitatis admirabilis pulchritudo, in qua etiam, illud, quod malum dicitur, bene ordinatum, et loco suo positum, eminentius commendat bona: ut magis placeant et laudabiliora sint, dum comparantur malis* (3). Ergo potest Deus velle mala fieri, et esse.

Respondeo, *conc.* Major, *dist.* Minor.: peccatum confert ad universi perfectionem per se, *neg.*; per accidens ac propter extrinsecam providentiam Dei, *conc.*, et *nego.* conseq. Peccatum per se destruit perfectionem universi, nedum ullam ei conferat perfectionem: et solum per accidens confert ad illam præbendo occasionem, ut Deus per sapientissimam providentiam majora exinde bona eliciat, qualia videmus obvenisse nobis ex Redemptione. Quare in Angelico Præconio lætitia gestiens canit Ecclesia: *O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem!* Mens porro S. Dionysii potius est contraria, ut ipsemet S. Thomas interpretatur (4); nam quod peccatum conferret ad universi perfectionem deducit mysticus scriptor tanquam incommodum ex quodam errore, ideoque supponit mala non conferre ad universi perfectionem (5).

(1) *Enchirid.* cap. 27.

(2) *De divin. nomin.* cap. 4.

(3) *Enchirid.* cap. 10.

(4) S. Thom. 1^a p. quæst. 10, art. 9, ad 2.um

(5) Plura, si vis, ad P. Ruiz de Montoya, loc. cit., disp. 26, sect. 2, num. 8 seqq.; et sect. 3, num. 7 seqq. Cfr. S. Thom. 1.^a dist. 46, art. 4.

CAPUT III

DE ACTIBUS ET VIRTUTIBUS
DIVINÆ VOLUNTATIS

Plura adhuc restarent tractanda de divina voluntate ac nominatim ea, quæ pertinent ad divinam voluntatem salvandi omnes homines et ad decreta et prædefinitiones; verum hæc altioris disputationis sunt, et ad Theologiam dogmaticam amandanda, quamquam de decretis divinis nonnihil erit dicendum etiam inferius, cum de concursu divino agetur, ubi excludenda est prædeterminatio physica, ac proinde etiam decreta Dei prædeterminantia. Quare reliquum est, ut de actibus seu effectibus et virtutibus divinæ voluntatis breviter agamus.

ARTICULUS I

De actibus et effectibus divinæ
voluntatis, et prius quidem de iis, qui
respondent passionibus circa bonum

167. In Deo, actu purissimo et simplicissimo, reapse non possunt dari plures entitative actus voluntatis; nihilominus possunt dari in una entitate rationes formales ac perfectiones actuum, qui diversi sunt in voluntate creata, dummodo non importent imbitam in suo conceptu imperfectionem, et sic etiam poterunt a nobis mente distingui plures actus pro diversa rationum formalium illarum varietate; et in hoc sensu inquirimus, quinam actus dari queant in divina voluntate. Ut vero aliquem ordinem teneamus in tractatione, primo loco considerandi veniunt effectus vel actus respondentes passionibus, quarum ex communi Scholasticorum sententia species undecim suo loco distinximus (1), videlicet sex ad partem

Status
quæstionis

ac tractationis
ordo.

(1) *Psycholog.* vol. 3.^a, num. 29, et 30, pag. 73 seqq.

concupiscibilem spectantes, *amorem et odium, gaudium et tristitiam, desiderium et fugam*, et quinque ad partem irascibilem, *spem ac desperationem, audaciam timorem et iram*.

Est enim notandum in his affectionibus, quæ propriæ compositi humani et animalis sunt, duo considerari posse, organicum concursum et alterationem, ac ipsum actum appetitivæ potentæ. Et primum horum, quod pertinet ad partem materialem et subjectum affectus, non potest esse in voluntate, sive increata sive etiam creata, quippe quæ virtus immaterialis est; at secundum, quod partem formalem et specificam affectus constituit, potest esse, saltem in voluntate creata, quemadmodum alibi docuimus (1); est enim reapse in nostra voluntate amor, odium, ira, etc., quamvis in ea non habeant rationem propriæ passionis, hæc enim non importat solum actum appetendi, v. g. amandi, odio, habendi, irascendi, etc., sed actum *organicum*, seu amorem, odium, iram, etc. materialem, vel exercitum cum concursu organi, qualis non potest esse in actu facultatis spiritualis. In Deo ergo passiones propriæ dictæ non possunt esse; utrum autem possint esse actus vel effectus spirituales respondentes illis undecim passionibus, prout sunt in creata voluntate, pendet ex eo quod affectus ejusmodi importent in suo conceptu imperfectionem aliquam. Si enim nullam importent, sunt propriæ ac formaliter; si autem importent imperfectionem, solum tribui poterunt Deo metaphorice atque improprie.

I.—AMOR UTRUM DEO CONVENIAT PROPRIE AC FORMALITER.

Mens
Aristotelis.

168. Negavit Deo amorem alicubi Aristoteles (2), sed interpretandus videtur de amore, qui sit passio, et aliquid pudore dignum contineat (3), nisi mavis interpretari de amore amicitiae, quem solo lumine naturæ nosse non potuit Stagira intercedere Deum inter et rationales creaturas. Cæterum non defuerunt inter veteres philosophos, qui amorem

- (1) *Psycholog.* vol. 3.^a, num. 65, pag. 156, 157.
 (2) *Arist.*, *Magnor. Moral.* lib. 2, cap. 11.
 (3) *Cfr.* idem *Arist.*, *Economic.* lib. 2, cap. 3.

sæpius, raro dilectionem, posse in bonum et in malum atque obscœnum sensum sumi, et propterea malebant, *dilectionem ac charitatem* potius, quam amorem, tribui Deo (1). Verum non propterea negandus est Deo amor, sanctissimus nempe ac castissimus, qualisque decet ens summe bonum, quemadmodum sentit communis scriptorum chorus, excepto Aureolo apud P. Ruiz de Montoya (2), ipsis Patribus et sacris Litteris præeuntibus, in quibus legitur: *Ego, quos amo, arguo et castigo* (3). Et: *Parcis autem omnibus, quoniam tua sunt, Domine, qui amas animas* (4). Item: *Simon Joannis, amas me? Contristatus est Petrus quia dixit tertio: Amas me? etc.* (5). Et alibi: *Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis* (6), etc., etc.

communis
sententia:

Solum est parva iis inter Theologos circa amorem Dei, ratione distinctum a gaudio. Nonnulli enim, ut P. Valentinus Herice (7) et Carleton Compton (8), existimant, in Deo dari quidem amorem erga creaturas, at erga se ipsum non dari amorem distinctum a gaudio, ea innixi ratione quod affectus erga rem bonam ut præsentem, est gaudium, sicut desiderium est affectus erga bonum absens; amor vero est affectus erga rem bonam ut abstrahentem a præsentem vel non præsentem. Cum ergo amor Dei, prout terminatur ad propriam bonitatem, non sit cum hujusmodi abstractione a præsentem vel futuro, Deus propriæ non se amat, nempe isto amore præcisivo, sed tantum gaudet, ac delectatur in se. Quam sententiam Magister Gonet ait rejici a cæteris Theologis ut singularem ac *lemerariam*. Equidem apud nullum alium scriptorem reperi hujusmodi censuram, eamque iniquam judico, cum mens assertorum ejus non sit reapse negare Deo amorem sui ipsius, sed amorem distinctum a gaudio, totaque

quid in
questione
veniat
inter catholicos
scriptores.

- (1) Vide Origen. (In *Cantic.* inter princip. et med.); August. (*de civit. Dei* lib. 14, cap. 7).
 (2) *De volunt. Dei*, disp. 52, sect. 1, num. 3.
 (3) *Apocalip.* cap. 3, vers. 19.
 (4) *Sapient.* cap. 11, vers. 27.
 (5) *Joann.* cap. 21, vers. 17.
 (6) *Joann.* cap. 16, vers. 27.
 (7) *Tract.* 2, disp. 13, quæst. 2.
 (8) *De Deo*, disp. 26, sect. 3, num. 6.

cum ipsis concertatio eo devolvatur, utrum ratione distingui queat in Deo amor et gaudium.

Varia vocabula
ad rem
eamdem
designandam,
eorumque
aliquale
discrimen.

Jam quod nomen et rationem rei attinet, notandum venit cum Aquinate, quod quatuor nomina inveniuntur ad idem quodammodo pertinentia, scilicet amor, dilectio, charitas et amicitia. Amicitia secundum Philosophum (VIII.º Ethicor. cap. 5.) est quasi habitus; amor autem et dilectio significantur per modum actus vel passionis; charitas autem utroque modo accipi potest. Differenter tamen significantur actus per ista tria. Nam amor communior inter ea est; omnis enim dilectio vel charitas est amor, sed non e converso (1), addit enim dilectio supra amorem electionem præcedentem, ut ipsum nomen sonat; unde dilectio non est in concupiscibili, sed in voluntate tantum, et in sola rationali natura; charitas autem addit supra amorem perfectionem quamdam amoris, in quantum id quod amat, magni prælii æstimatur, ut ipsum nomen designat. (2).

169 PROPOSITIO. Datur in Deo vere ac proprie amor tum erga se ipsum tum erga res creatas, qui quidem valde diversus est ab amore creato, nec æqualis erga omnes res.

Deus vere ac
proprie
amat se,

Probatur propositio per partes. a) *Primo quidem Deus vere ac proprie se amat cum tota bonitate ac perfectionibus suis.* 1.º Amor sui nullam importat in suo conceptu imperfectionem. Atqui quæ perfectiones in suo conceptu nullam involvunt imperfectionem, Deo tribuendæ sunt vere ac proprie. Ergo.... 2.º Præterea amor nihil aliud est, quam complacentia boni (3), vel etiam velle bonum alicui (4). Atqui Deus infinite bonus est, nec potest non in sua complacere bonitate, nec non velle sibi bonum proprium. Ergo... 3.º Insuper amor ex communi sententia est primus actus voluntatis circa bonum in communi, seu circa ipsam rationem boni,

(1) Latini scriptores paulo aliter distinguunt, significant enim amoris vocabulo ardentiorum effectum, quam dilectionis. Unde Cicero (*Epist. Famil.* lib. 9, epist. 14) *Quis erat, qui putaret, ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? Tantum accessit, ut nunc mihi denique amare videar, antea dilexisse.*

(2) S. Thom. 1, 2.^æ, quæst. 26 art. 3.

(3) S. Thom. 1, 2, quæst. 25, art. 2, prop. fin.

(4) S. Thom. 1 p. quæst. 20, art. 2.

sive illud sit præsens sive abens (1); nam cæteri affectus, ut gaudium et desiderium, respiciunt in bono aliquam affectionem superadditam ipsi rationi boni: unde ubicumque adest voluntas et vis appetitiva vel affectiva, non potest non esse amor. Cum ergo Deus sit infinite bonus, non potest voluntas ejus non se amare, 4.º Tandem nisi Deus suam bonitatem amaret, nihil aliud posset amare; sua enim bonitas est objectum formale omnis divinæ volitionis, prout jam demonstratum est.

Dices, hæc solum probare Deum se amare, non tamen se amare amore, qui ratione distinguatur a gaudio, quia Deus non potest se amare nisi ut bonum præsens et actu a se possessum. Atqui affectus respiciens bonum ut actu possessum non est proprius ac formalis amor, sed gaudium. Ergo Deus amat quidem se, verum non amore proprio et formali ac contradistincto a gaudio, sed amore, qui sit simul atque inseparabiliter gaudium.

Respondeo, quamquam possemus transmittere questionem hanc, minimi reapse momenti; nihilominus quia et S. Thomas et Scholastici communissime videntur ratione distinguere amorem et gaudium divinum, siquidem distincte ac seorsim disputant de utroque; juvat breviter contrariam sententiam rejicere. Et primo quidem in re ipsa certum est amorem et gaudium Dei, de se ipso esse unum eundemque actum; et solum disputatur, utrum nos possimus hos actus mente distinguere, vel diversas expressiones mentales eorum efformare cum veritate. Atqui possumus. Ergo datur in Deo amor sui proprius et distinctus ratione a gaudio.

Probatur Minor. 1.º quia nos divina cognoscimus per species creatas et præcisivas. Amor porro secundum species creatas cognitius sufficit, ut versetur circa *bonum*; gaudium vero debet cognosci ac mente representari ceu actus exercitus circa *bonum possessum*. Ergo potest a nobis Deo asseri amor proprius et contradistinctus a gaudio, si amor divinus sui ipsius vere, ac prout est in se, quamvis minus complete,

et quidem
amore
per rationem
distincta a
gaudio:

(1) Cfr. S. Thom. 1, p., quæst. 20, art. 1; 1, 2, quæst. 25, art. 2 *Psycholog. nostra.*, vol. 3.º num. 66, pag. 159, initio.

cognosci potest ut actus tendens in bonitatem infinitam et ineffabilem Dei. Atqui potest amor divinus vere a nobis sic representari. Nam *bonitas ineffabilis* Deo reapse competit, et est expressio quædam mentalis seorsim representabilis nostro modo concipiendi per species creatas, abstractione facta a ratione *actu præsentis* vel *possessi*, quippe quæ non est de ipsa essentia *boni ut sic*. Ergo actus Dei exercitus circa bonitatem suam est expressio mentalis vere respondens divinæ realitati se amanti, quamvis non tam adæquate, quam actus Dei exercitus circa bonitatem actu possessam. Itaque quicumque admittat præcisiones mentales circa divinas perfectiones atque attributa, negare non potest, opinor, posse affirmari a nobis conceptus ratione distinctos amoris et gaudii divini.

Probatur Minor principalis 2.º ex contrariis «Nam valde diversum conceptum formamus quando intelligimus, Deo repugnare tristitiam vel dolorem de absentia suarum perfectionum, et quando concipimus Deo repugnare odium suarum perfectionum. Hoc autem est indicium distinctionis inter conceptus amoris et gaudii. Nam amori contrarium foret odium suarum perfectionum; et gaudio contraria foret tristitia vel dolor de illarum absentia» (1). Et hæc sufficiant de ista controversia: quam ad rem valere quoque possunt, quæ supra tradidimus, ostendentes dari in Deo intellectum, instar virtutis ac potentiae metaphysicæ ab intellectione distinctæ (2). Plura dabunt Ruiz de Montoya (3), et Magister Joannes a S. Thoma (4), apud quos etiam videri queunt quædam leves objectiones.

3) *Datur in Deo amor erga creaturas*. Altera hæc pars propositionis non indiget probatione ex superius dictis. Nam amare est velle bonum alicui. Atqui omnibus in aliqua differentia temporis existentibus vult Deus bonum, esse nempe cunctasque perfectiones suas. Utrum autem pure possibile sit Deo amore alicui simplicis complacentiæ amet, superius disputavimus.

- (1) P. Ruiz de Montoya, *De volunt. Dei*, disp. 52, set. 1, num. 16.
 (2) Vide supra. num. 10, pag. 35; et num. 122, pag. 446.
 (3) Loc. nup. cit.
 (4) *Curs. Theolog.*, tom. 2, quæst. 20 et 21, disp. 6, art. 1.

amat quoque
 Deus
 creaturas.

4) *Tertio loco, amor divinus erga res creatas est valde diversus ab amore creato*. Nam amor noster prævie supponit bonitatem in re amanda, divinus vero efficit ipsam bonitatem; nam amor efficax Dei præcise in eo manifestatur, ut det existentiam, ac proinde bonitatem, rebus. *Deus*, inquit S. Thomas, *omnia, quæ sunt, amat, non autem eo amore, quo nos (amamus). Quia enim voluntas nostra non est causa bonitatis rerum sed ab ea movetur sicut ab objecto, amor noster, quo bonum alicui volumus, non est causa bonitatis ipsius; sed e converso bonitas ejus, vel vera, vel æstimala, provocat amorem, quo et volumus et bonum conservari quod habet, et addi, quod non habet; et ad hoc operamur. Sed amor Dei est infundens et creans bonitatem in rebus* (1).

qui amor
 diversus
 est ab amore
 creato,

ð) *Denique Deus non æqualiter amat omnia*, intellige ratione habita non actus divini in se, verum boni, quod amato appetitur. Et probatur cum S. Thoma, quia *cum amare sit velle bonum alicui, duplici ratione potest aliquid magis vel minus amari. Uno modo ex parte ipsius actus voluntatis, qui est magis vel minus intensus: et sic Deus non magis quædam aliis amat, quia omnia amat uno et simplici actu voluntatis, et semper eodem modo se habente. Alio modo ex parte ipsius boni, quod aliquis vult amato: et sic dicimus aliquem magis alio amare, cui volumus majus bonum, quamvis non magis intensa voluntate. Et hoc modo necesse est dicere, quod Deus quædam aliis magis amat: cum enim amor Dei sit causa bonitatis rerum, ut dictum est (art. præc.), non esset aliquid alio melius, si Deus non vellet uni majus bonum, quam alteri* (2). Quæ vero contra hæc objici queunt, videantur apud Angelicum Doctorem in laudatis locis (3).

nec equalis
 erga omnia.

170. *Si jam quæras, qualis sit amor Dei*; in primis amor erga se ipsum necessarius est, erga creaturas liber, ut jam probatum manet.

Deinde amor, quo Deus se ipsum prosequitur, vera charitas est. Charitas enim, ut modo notatum reliquimus ex

Amor Dei
 necessarius est
 erga se ipsum,
 liber erga res
 creatas:
 amor sui ipsius
 in Deo

- (1) S. Thom. 1 p., quæst. 20, art. 2.
 (2) S. Thom. 1 p., quæst. 20, art. 2.
 (3) Plures in hanc rem quæstiones disputatas invenies apud P. Didaicum Ruiz de Montoya, op. cit., disp. 53.

est charitas

S. Thoma, quatenus ab amore et dilectione distinguitur, exprimit æstimationem magni pretii, qualem duo alia nomina non exprimunt. Atqui nulli dilectioni potest convenire ista charitatis proprietas, quam amori, quo Deus se ipsum diligit, quandoquidem nullus possibilis est amor tanto in pretio habens bonum amatum, ut adæquet ejus infinitudinem, sicut cognitio Dei se comprehendens adæquat sub

et benevolentia;

omni ratione suam cognoscibilitatem. Quod si nomine charitatis significatam volueris solam benevolentiam erga personam intellectualem, dubitandum non est, quin etiam charitas sic intellecta Deo conveniat erga se ipsum.

Jam videndum est, utrum amor, quo Deus se amat, sit amicitia, necne. Quod ut melius expediatur, necesse est ante omnia divisionem illam notissimam amoris in amorem concupiscentiæ et amorem benevolentia amicitiaque declarare. Cum enim amare sit, docente Aristotele (1) ac S. Thoma, *velle alicui bonum...*, *motus amoris in duo tenet, scilicet, in bonum, quod quis vult alicui, vel sibi, vel alii, et in illud, cui vult bonum. Ad illud ergo bonum, quod quis vult alteri, habetur amor concupiscentia; ad illud autem, cui aliquis vult bonum, habetur amor amicitia* (2). Hinc amor concupiscentiæ solet a Theologis describi affectus, quo aliquid amamus ut commodum vel utile ac jucundum; benevolentia est affectus, quo complacemur in persona, volendo ei aliquid bonum. Amicitia demum est amor benevolentia mutuus, ideoque importat redamationem ex parte personæ amatae et mutuum amantium communicationem. Unde S. Thomas cum Aristotele (3) scripsit benevolentiam esse principium amicitia seu amicitiam inchoatam (4).

Utrum sit concupiscentia

Hinc satis videntur Theologi in eo consentire, quod amor, quo Deus se ipsum amat, non sit concupiscentia, tum quia hic amor postulat distinctionem inter amantem et rem amatam, neque enim quispiam suam bonitatem concupiscit, quatenus hæc vox opponitur amori benevolentia vel amicitia; tum quia amor concupiscentia, prout talis, non sectatur

- (1) Aristot., lib. 2.us *Rhetoricor.*, cap. 4.
- (2) S. Thom. 1.us 2.us, quest. 26, art. 4.
- (3) Aristot. lib. 9 *Ethicor.*, cap. 5.
- (4) S. Thom. 2.us 2.us, quest. 27, art. 2.

honestatem boni, sed quod illud sit commodum, jucundum vel utile personæ sic amatae; at Deus sibi totum bonum vult, quatenus est summum bonum honestum, ex quo redditur summe amabile.

Non æque certum videtur, utrum amor Dei erga se ipsum sit amicitia proprie sumpta, prout hæc contraponitur amori concupiscentia, in qua duo membra dividi solet amor ex communi Scholasticorum sensu (1). Ac dubium versatur solum, quatenus amor consideratur inter tres divinas Personas, quæ et distinctæ sunt inter se, et mutuo se amant; amicitia enim importat mutuum amorem benevolentia. P. Suarez (2) alique multi, ut M. Joannes a S. Thoma (3), censent amorem Dei ad se ipsum, etiam prout adest inter divinas Personas, non esse proprie amicitiam, sed alius quidam et eminentius amicitia et concupiscentia, quo Deus se diligit per identitatem essentia, ita ut tres Personæ se mutuo diligant per eundem ineffabilem actum amoris. Fundamentum præcipuum est, tum quia amicitia importat non solum distinctionem personarum se invicem amantium, sed etiam redamationem, redamatio autem non est, ubi unicus est amoris actus, quo personæ distinctæ se amant; tum quia binæ sunt amicitia conditiones, Aristotele docente (4), communicatio bonorum et convictus. «Et communicatio quidem videtur requirere distinctionem bonorum, quæ uterque amicus alteri communicat. At Spiritus sanctus nulli Personæ communicat sua bona. Filius autem Patri non communicat sua bona, sed tantum ab ea communicata recipit. Igitur inter eos nequit esse amicitia reciproca. Rursus neque convivere dicentur proprie Personæ, quarum est unica simplicissima vita» (5). At P. Didacus Ruiz existimat, «qui charitatem et amicitiam inter divinas Personas concesserit,

et amicitia.

- (1) Vide S. Thom. 1.us 2.us, quest. 26, art. 4, etc. etc.
- (2) *Metaphys.* disp. 30, sect. 16, num. 60.
- (3) *Curs. Theolog.* tom. 2, quest. 20 et 21, disp. 6, art. 1, numero 10 seqq.
- (4) *Ethicor.* lib. 8, cap. 3, 4 et 5.
- (5) Apud P. Ruiz de Montoya, disp. 52, sect. 4, num. 7, apud quem plura videri queunt. Cfr. Joann. a S. Thoma, loc. cit.

eum melius et exactius loqui ad regulas et usum loquendi Theologorum», idque multis probare conatur (1). Verum hæc Theologis definienda relinquuntur.

Amor Dei
respectu
creaturarum
rationalium
est amicitia,

Respectu rerum creaturarum amor divinus, ut superius innumimus, communissime dici solet, erga rationales quidem creaturas amicitia, erga irracionales autem concupiscentia vel quasi concupiscentia. Amor Dei erga creaturas rationales est amicitia, quia quamvis eas ordinet ad suam ipsius gloriam, nihilominus Deus vere illas vult in se ipsis, eisque innumera bona largitur, illæque capaces sunt redamandi Deum. Verum est, quod desit inter Deum et homines conditio æqualitatis, ad amicitiam requisita: quapropter nec amor iste amicitia, qui communiter asseritur a Theologis, naturalis est, nec cognosci naturæ lumine potuit a priscis Philosophis. At lumine revelationis edocemur intercedere Deum inter et homines immunes a peccato mortali veri nominis amicitiam, quemadmodum decernit Tridentinum concilium (2), plurimisque sacrarum Litterarum (3) et Patrum testimoniiis probant passim Theologi (4). Quod porro attinet defectum æqualitatis, notissima est S. Hieronymi sententia: *Amicitia pares aut accipit, aut facit* (5). Deus enim servos suos creaturas rationales ex indebito dono ad quamdam secum æqualitatem evexit, non quidem numericam et strictam, sed proportionalem et participatam, quæ dicitur *excellentiæ ac dignationis*. Deus enim hinc propter nimiam charitatem suam qua, dilexit nos (6), exinanivit semetipsum formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitum inventus ut homo (7); hinc hominem ad quamdam participationem divinitatis extulit, maxima et pretiosa nobis promissa dona, ut per

(1) Ibid. num. 9, seqq. Vide etiam sect. 5 ubi prioris sententiæ argumentis respondet.

(2) Trident. concil. sess. 6, cap. 7 et 10.

(3) *Luc.* cap. 12, vers. 4; *Joann.* cap. 15, vers. 14; *Sapient.* cap. 4, vers. 10; etc., etc.

(4) Qua de re legendus est P. Paulus Villada in egregio libello, cui titulus: *Commentarius Theologicus de effectibus formalibus gratiæ habitualis*, art. 4.º

(5) S. Hieronym., in *Mich.* cap. 7.

(6) *Ephes.* cap. 2, vers. 4.

(7) *Philipp.* cap. 2, vers. 7.

hæc efficeremur *divinæ consortes naturæ* (1): quod perficitur per infusionem gratiæ ac donorum supernaturalium. Et sic demisso Deo ad nostram humanitatem, nobisque ad consortium divinæ naturæ elevatis, statuitur æqualitas quædam, non naturæ, sed excellentiæ dignationisque, qua jam Deus non vult nos dicere *servos*, sed *amicos* (2); et Verbum divinum cum Patre et Spiritu Sancto, apud nos, tamquam amicos sibi charissimos conjunctissimosque, *mansionem facit* (3), quantum est de se nunquam deserendam, nisi nos ipsi per summam animi vecordiam tantum hospitem peccato expellere de domo velimus. Atque hæc amicitia inter Deum et creaturas rationales ratione habita donorum supernaturalium constituit etiam veri nominis charitatem. Verum hæc ad Theologos spectant (4).

et charitas;

Nec potest ob stare amicitia inter Deum et rationales creaturas, quod ea requirat singularitatem. Nam ratio hujus conditionis inter amicos ea solum est, ne videlicet communicatio mutua bonorum minuatur, si ad multos sese extendat amicitia; at Deus, utpote infinitus in omni perfectionum bonorumque genere, non minus potest infinitis hominibus, quam uni soli, de inexhausto suarum divitiarum thesauro dona largiri.

Denique respectu creaturarum irrationalium amor Dei non potest esse amicitia, quia nequeunt illæ redamare Deum, sed est concupiscentiæ vel quasi concupiscentiæ, ut eum appellat S. Thomas (5); quia illas amat propter utilitatem, non suam, sed nostram (6); *concupiscimus enim aliquid et nobis et aliis*, inquit S. Doctor, ideoque amor concupiscentiæ dici potest, quando aliquid amatur propter commodum atque utilitatem sive nostram, sive etiam aliorum.

at respectu
creaturarum
irrationalium
concupiscentia
vel quasi
concupiscentia.

(1) 2 *Petr.* cap. 1, vers. 4.

(2) *Joann.* cap. 15, vers. 15.

(3) *Joann.* cap. 14, vers. 23. Cfr. 1 *Corinth.* cap. 6, vers. 19.

(4) Cfr. Ruiz de Montoya, loc. cit. disp. 52, sect. 6.

(5) 1 p. quest. 20, art. 2, ad 3.um.

(6) Rebole quæ in *Cosmologia* scripta reliquimus, num. 92, pag. 322.

Datur in Deo
zelus.

Ad amorem revocatur zelus, qui est vehemens amor, non patiens consortium in re amata; vel est amor intensus fortiter repellens, quidquid sibi contrarium est (1). Quare licet possit in creata voluntate cum invidia aliisque defectibus permisceri, per se tamen et in suo formali conceptu, nullam continet imperfectionem, ideoque potest de Deo proprie prædicari.

§ II.—UTRUM DEO CONVENIAT GAUDIUM.

171. Negavit olim Plato Deo convenire gaudium, cum scripsit: *Absurdum est deos gaudere vel contristari: indecens enim utrumque est* (2). Quæ quidem de tristitia vere scripta sunt, falsissime vero de gaudio, nisi vellis interpretari de gaudio cum passione ac novitate vel quasi de objecto utili felicitatemque augente. Nam certo certius est Deum proprie gaudere ac delectari, tum de bono suo infinito, quo fruitur, tum de bonis finitis, ut vel ex ipsis Sacris Litteris liquet (3). Ratio vero est, quia Deus reapse possidet suum bonum infinitum, et plurima possidet bona finita; gaudium autem est actus, quo quis vult bona præsentia prout a se possessa; nec ulla est vel umbra imperfectionis in hujusmodi affectu (4).

Deo proprie
convenit
gaudium.

Discrimen
inter gaudium
et delectationem

Cæterum, quantum attinet usum vocum, quamvis gaudium et delectatio saepe confundantur, re tamen vera gaudium latius patet, siquidem gaudemus tum de propriis tum de alienis bonis, delectamur autem de propriis duntaxat.

§ III.—UTRUM DEO CONVENIAT PROPRIE DESIDERIUM.

Quid certum sit
circa
desiderium,

172. Desiderium spectari potest vel circa bona intrinseca et propria ipsius Dei, vel circa bona creaturarum, quæ Deo sunt extrinseca. Et de desiderio respectu propriorum

(1) Vide S. Thom., 1.^a 2.^æ, quest. 28, art. 4.^a; 3.^a dist. 26, quest. 1, art. 3; *de verit.*, quest. 26, art. 4 fin. corp., et ad 8.um.

(2) In *Philebo*.

(3) Vide, v. g., *Proverb.* cap. 8, vers. 30; *Deuteron.* cap. 30, vers. 9; *Isaïæ* cap. 62, vers. 4 et 5; *Math.* cap. 18, vers. 13; *Luc.* cap. 15, vers. 10.

(4) Vide S. Thom. *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 90.

bonorum una est omnium eaque explorata sententia, illud prorsus Deo repugnare; quandoquidem desiderium respicit bona absentia, quibus caret desiderans, Deus autem carere nequit ullo bono intrinseco ac proprio vel perfectione sibi conveniente (1).

Controvertitur autem, utrum Deo convenire possit proprie ac formaliter desiderium illorum bonorum, quæ homines, ex culpa utique sua, non habent, et Deus illos habere vult, qualis est v. g. salus æterna; nam Deus, teste Apostolo, *vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire* (2), quin tamen id plurimi assequantur. Multi, in quorum numero continentur Eximius Doctor (3), Gabriel Vazquez (4), Valentinus Herice (5), Thomas Carleton Compton (6), Ortega (7), Struggl (8), Franciscus

et quid in
controvertiam
adducatur;

sententia
Doctorum.

(1) Theologus tamen objicere potest in processione Sp. Sancti dari posse desiderium in ordine ad bona propria et intrinseca. Nam Spiritus S. procedit ex amore sui; qui amor non est gaudium de Spiritu S., sed desiderium. Nam gaudium est de bono possessio et habito. Atqui amor, ex quo procedit Spiritus S. non est de illo ut possessio et habito, sed ut habendo; cum enim Spiritus S. ex illo amore procedat, nondum supponi potest habitus vel possessus.

Sed respondeo distinguendo Minorem postremam. Amor, ex quo procedit Spiritus S., non est de bono possessio prævie ad amorem, conc. non est de bono possessio in eodem instanti amoris, nego. «Nam sicut de ratione notitiæ intuitivæ non est presentia objecti pro priori ad cognitionem, sed sufficit presentia in eodem instanti reali, licet habita ex vi cognitionis: ex quo inferunt Theologi, Verbum Divinum ex intuitiva sui cognitione procedere...; ita de ratione gaudii non est possessio antevergens amorem, sed possessio pro eodem instanti reali, etsi ex vi amoris habeatur: quod in amore, ex quo Spiritus Sanctus procedit, contingit, et ideo gaudium, etc.» Magister Conet, *Clypeus Theologiæ Thomisticæ*, tom. 1, tract. 4, disp. 6, disp. 6.^a, art. 2.^a, paragraph. 2, num. 308.

(2) 1. *Timoth.* cap. 2, vers. 4.

(3) *De Deo et attribut. divin.*, lib. 3, cap. 7, num. 4.

(4) In 1.^{am} part., disp. 84, cap. 1.

(5) In 1.^{am} part., disp. 20; *de volunt. Dei*, cap. 3, num. 19.

(6) *Theolog. Scholast.* tom. 1, disp. 28, sect. 1.

(7) *De Deo uno*, tom. 2, controver. 4, disp. 4, quest. 2, certam. 2.

(8) *Theolog. univers.* tom. 1, pars. 1, tract. 1, disp. 5, quest. 1, art. 1, num. 9, *Quæres.* 6.^a

Henno (1) alique, arbitrantur Deo asserendum esse desiderium proprie ac formaliter dictum respectu bonorum externorum, quæ pendent ex libero consensu creaturarum, ac nominatim salutis æternæ. Alii vero negant cum S. Thoma (2) tribui Deo posse veri nominis desiderium etiam respectu bonorum externorum, quæ pendent ex libero consensu creaturarum, sed tantum concedunt desiderium improprium ac metaphoricum seu ardentem amorem: quæ est sententia Thomistarum, Cajetani, Bañez, Gonzalez Albelda, Nazarii (3), Joannis a S. Thonia (4), Joannis Baptistæ Gonet (5), Billuart (6), etc., quibus hac in re consentiunt nostratibus P. Ruiz de Montoya (7), Jacobus Granado (8), Petrus de Arrubal (9), Ludovicus de Molina (10), Bernardus Aldrete (11), etc.

Prima sententia nititur ante omnia quibusdam Sacrorum Bibliorum testimoniis, quale est illud: *Utinam attendisses mandata mea* (12). Item: *Quis det, talem eos habere mentem, ut timeant me* (13). Et alibi: *Num quid voluntatis meæ est mors impij, et non ut convertatur a viis suis, et vivat?* (14), etc. Quo etiam adduci potest illud S. Pauli ad Timotheum, quod modo retulimus. Hæc enim testimonia, cum perspicue videantur exprimere desiderii affectum, ita interpretanda sunt, donec ostendatur repugnantia.

Rationes
sententiæ
asserentis
Deo proprie
convenire
desiderium:

(1) *Theolog. dogm. moral. et scholast.*, tom. 1, *De Deo uno*, disp. 6, quæst. 8, conclus. 4.

(2) 1^a p., quæst. 20, art. 1, ad 2.um. Cfr. *Contra Gent.* lib. 1, cap. 89.

(3) In 1.^æ part. quæst. 20, art. 1.

(4) *Curs. Theolog.* tom. 2, quæst. 20 et 21, disp. 6, art. 1, num. 2.

(5) *Clypeus. Theolog. thomist.* tom. 1, tract. 4, disp. 6, art. 2.

(6) *Curs. Theolog.* tom. 1, dissert. 8, art. 6, num. 5.

(7) *De volunt. Dei*, disp. 52, sect. 7.

(8) In 1.^æ part., tom. 2, tract. 6, disp. 4.

(9) *Comment. et disput. in 1.^æ part. Divi Thomæ.* quæst. 20, *Notationes super quæst.* 20.

(10) In 1.^æ part., quæst. 20, art. 1.

(11) *Comment. ac disputation.*, tom. 2, disp. 6, sect. 7, num. 14.

(12) *Isaïa* cap. 48, vers. 18.

(13) *Deuterom.* cap. 5, vers. 29.

(14) *Ezechiel.* cap. 18, vers. 23 et 32.

Ex Patribus unum sufficit laudare Chrysostomum, cujus sunt dissertissima illa verba: *Juxta beneplacitum voluntatis suæ, hoc est, propterea quod vehementer hæc vult, concupiscentia ejus, ut ita dicam, ista est..... Beneplacitum igitur primarium voluntatem dicit, vehementem scilicet, et quæ cum desiderio et concupiscentia sit, quam habet erga nos..... Hoc est, vehementer concupiscit, vehementer desiderat nostram salutem* (1).

Ratio vero est primo, quia Deus vere ac serio vult pœnitentiam et bona opera æternamque omnium hominum salutem, ad eumque finem præparat, et suppeditat auxilia sufficientia. Atqui hujusmodi volitio plane videtur habere rationem desiderii. Sane volitio ista est actus voluntatis circa bonum absens et non obtinendum respectu multorum hominum. Atqui actus voluntatis circa bonum absens, prout tale, dicitur desiderium. Ergo quamvis voluntas, quam Deus habet pœnitentiæ ac bonorum operum atque æternæ salutis, respectu eorum, qui consensuri sunt gratiæ auxiliis, non sit desiderium, sed potius gaudium, quia bonum istud a Deo amatum, jam reapse Deo præsens est a tota æternitate pro illa temporis differentia, in qua bona illa existentiam sortiuntur; at voluntas eorundem bonorum respectu illorum, qui nolent consentire, non videtur posse revocari ad aliam rationem affectus præter desiderium, quod est actus voluntatis circa bonum absens, quale est certissime bonum nunquam futurum.

Neque dicas, volitionem prædictam Dei respectu eorum, qui consensuri non sunt, non attingere intensionem requisitam, ut veri desiderii rationem obtineat. Si enim Deus desiderat reapse pœnitentiam æternamque salutem, eam facile obtineret adhibitis aliis auxiliis potentioribus, quæ possidet in suis thesauris.—Nam multi possunt esse gradus in desiderio, ut passim cernimus etiam inter homines, qui pro intensiori minusve intensa cupiditate rem obtinendi plures paucioresve faciunt expensas, et majorem minoremve adhibent conatum, ut voti compotes fiant. Voluntas vero Dei, de qua loquimur, quamvis non sit omnino absoluta, est tamen

(1) S. Joann. Chrysost., In *Epist. ad Ephes.* serm. 1.

seria, et, quantum est de se, satis efficax ad rem concupitam assequendam, quæ profecto si non obtinetur, non est ex defectu voluntatis Dei nec mediorem ab eo adhibitorum, sed ex perversitate rebellis creaturæ.

Altera ratio est, quia nulla apparet imperfectio in desiderio respectu bonorum externorum. Ergo non est cur Deo denegetur. **Antecedens patet,** quia imperfectio illa vel repentina esset ex anxietate ac sollicitudine, quam secum affert inter homines desiderium, vel ex carentia vel absentia boni desiderati. Atqui ex nullo capite timenda est imperfectio in desiderio, quod Deus habeat respectu bonorum externorum. *Non ex anxietate,* nam illa non est essentialis ipsi conceptui desiderii, quare licet per accidens comitari soleat desiderium voluntatis creatæ, ableganda prorsus est a divina, sicut ablegantur etiam huiusmodi accidentales imperfectiones, quæ comitari possunt affectum quoque amoris et gaudii. *Non ex absentia vel carentia boni desiderati,* quia bona, quæ tantummodo cadere possunt, in divinum desiderium, sunt externa, ut sunt generatim omnia bona creata, quæ, sicut non augent perfectionem Dei, cum adsunt, aut possidentur, ita non eamdem imminuunt, licet absint, neque unquam sint possidenda. Quare ratio, quæ demonstrat repugnare in Deo desiderium respectu propriorum bonorum, non valet ad demonstrandam repugnantiam desiderii respectu bonorum externorum.

Et confirmari potest ex eo, quod rem ipsam, sin minus nomen desiderii, omnes videntur admittere in Deo, videlicet veram et propriam, sinceram et seriam voluntatem obtinendi pœnitentiam, bona opera æternamque salutem omnium hominum, quæ respectu multorum frustrabitur eventu, quamvis Deus ex parte sua ponat, quidquid requiritur, et sufficit ad finem assequendum. De huiusmodi ergo actu voluntatis divinæ quæram, num in sua physica entitate importet imperfectionem. Si importat, voluntas salvifica hominum proprie ac formaliter non poterit esse in Deo, sed tantum metaphorice atque improprie: quod profecto repugnat, opinor, nostris diebus communi Theologorum consensui. Si autem actus ille non importat imperfectionem, non est Deo dene-gandus sub nomine desiderii; imperfectio enim non est in nomine, sed in re: nomen vero desiderii videtur omnino

convenire prædicto actui, utpote qui terminatur ad bonum absens et nunquam futurum.

Altera sententia nititur præcipue his fundamentis.

Primo, Deus non potest proprie desiderare illa bona externa, v. g. pœnitentiam, bona opera, salutem æternam, quæ aliquando existentiam sortiuntur, nimirum in iis, qui Dei vocantis auxiliis consensuri sunt. Nam «quoniam proprium objectum desiderii est bonum absens comparatione desiderantis, et absens amicis, quibus desideratur pro tempore, pro quo desideratur. Sed quodcumque bonum Deus efficaciter facit in hominibus in tempore, cooperante libero arbitrio, illud idem secundum suam reale existentiam ab æterno fuit præsens divinæ scientiæ non aliter, quam postquam fuit factum... Præterea quibus amicis Deus vult efficaciter illud bonum, adest inevitabiliter præsens pro eo tempore, pro quo Deus vult esse præsens illis, et pro tali tempore non est absens. Ergo tale bonum nequit esse objectum divini desiderii» (1).

Deinde neque Deus proprie dicendus est desiderare illa bona externa, puta pœnitentiam, etc., quæ ex hominum culpa nunquam evenient. «Quia quando præsens videtur negatio boni, non desideratur illud bonum pro illo tempore. Nemo quippe sibi nec filio suo salutem desiderat pro eo tempore, quo præsentem ejus morbum videt, sed pro tempore sequenti, in quo nondum videt eum ægrotare. Quapropter quando desiderium dicitur tendere in bonum absens, eo ipso intelligitur etiam tendere in bonum futurum. Sed comparatione Dei præsentis sunt ab æterno negationes et omissiones omnium bonarum operationum, quibus in quocumque tempore creatæ voluntates non sunt cooperaturæ. Ergo pro illis temporibus est impossibile desiderare prædictas volitiones» (2).

Præterea probatur, quia «nemo potest dici desiderare illud, quod in sua virtute et potentia perfectissime continet. Sed Deus omnia bona creata et extrinseca perfectissime continet in sua virtute ac potentia. Ergo non potest illa desiderare.

Rationes
sententiæ
negantiæ.

(1) Ruiz de Montoya, op. cit., disp. 52, sect. 7, num. 5.

(2) Ruiz de Montoya, ibid. num. 8.

Minor constat. Major probatur. Quando aliquis caret aliquo quod in sua virtute et potentia perfectissime continet, idcirco eo caret, quia non vult illud habere, cum possit. Sed nemo potest dici desiderare illud bonum, quod non vult habere, cum possit. Ergo nemo potest dici desiderare bonum illud, quod in sua virtute et potentia perfectissime continetur (1). Verum hanc rationem fatetur ipsemet P. Ruiz de Montoya per se non sufficere. Cætera, quæ ab eodem classimo scriptore atque a Mg. Gonet adducuntur, infirmiora longe videntur.

judicium
auctoris.

Hæc sunt præcipua rationum momenta, quæ hinc inde reperire potui. Si quis nunc, quid ego de præsentī controversia sentiam, scire velit; dicam sincere, opinionem quidem alteram, negantem, frequentiore videri apud antiquos, priorem autem, affirmantem, pondere rationum longe plus valere mea sententia. Nec facile est demonstrare S. Thomam huic doctrinæ refragari, quia S. Doctor nunquam videtur instituisse, vel considerasse quæstionem sub his terminis, nempe relate ad bona duntaxat externa. Imperfectio enim quam in desiderio notat Angelicus, apparet profecto, si desiderium referatur ad bona propria et interna, quæ non potest non possidere Deus, non vero, si desiderium versetur circa bona, quæ solis creaturis sunt interna, Deo autem externa prorsus et accidentalialia, quæ nec augent perfectionem illius, si adsint, nec minuunt, si desint.

Hi sunt actus voluntatis circa bonum respondentes passionibus partis concupiscibilis. Consequens est, ut agamus de spe, qui est unicus actus respiciens bonum in parte irascibili.

§ IV.—UTRUM SPES DEO CONVENIAT.

173. Negativa sententia est communis inter Theologos, quorum vix est unus, qui non videat aliquam in hoc actu latere imperfectionem Deo indignam; licet dissideant in ea assignanda. Alii enim imperfectionem spei reponunt in eo

Spem
negat Deo
communis
doctrina

(1) Mag. Gonet, loc., cit., num. 26.

quod illa, sicut desiderium, respiciat bonum nondum obtentum, sed obtinendum. Alii cum P. Gabriele Vazquez (1) in eo, quod spes connotet personam aliquam superiorem potentioremque, cujus auxilio ac virtute speratur rei assecutio (2). Alii multo melius insitam spei imperfectio- nem vident in arduitate, quam illa requirit in bono, ad quod assurgit (3), quemadmodum ipse S. Paulus innuit, cum scripsit: *Spes autem, quæ videtur, non est spes. Nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus, speramus per patientiam expectamus* (4). Per patientiam expectamus, quia res, quam ex spectamus, ardua est et plena laboris, quemadmodum etiam explicant plures Patres (5). Cum ergo nihil arduum sit Deo, nec spes potest illi convenire. Potest etiam notari alia imperfectio in spe ex eo, quod supponat cognitionem incertam vel solum probabilem rei assequendæ; quod enim quis certo novit se obtenturum esse, poterit quidem desiderare vel concupiscere, non vero sperare, quemadmodum etiam aperte videtur docere S. Paulus in allato testimonio. Atqui cadere in Deum nequit incerta vel solum probabilis ullius rei notitia (6). Itaque metaphorice interpretanda sunt testimonia sacrarum litterarum, quæ spem Deo tribuunt (7).

(1) Vazquez, in 1.^{am} part., disp. 84, cap. 1. Cfr. Suarez, de attribut. Dei, lib. 3, cap. 7.

(2) Duae istæ sententiæ breviter refutate videri queunt apud P. Ruiz de Montoya, loc. cit., disp. 52, sect. 8, num. 4.

(3) Vide S. Thom. 1. 2.^æ, quæst. 40, art. 1; 2.^æ, quæst. 17, art. 5. Cfr. 1.^æ p., quæst. 81, art. 2.

(4) Roman. cap. 8, vers. 24 et 25.

(5) Vide S. Joann. Chrysost. (in epist. ad Roman. cap. 8, serm. 14), et Theophylact. (in eundem locum), S. Agust. (in psalm. 91 sub.), in it.; et serm. 25, de verbis Apostoli. Roman. cap. 8, de civit. Dei lib. 10, cap. 23 post. med.; et lib. 15; cap. 18).

(6) Cfr. Ruiz de Montoya, loc. cit. sect. 8.

(7) Qualia sunt v. g. quæ leguntur apud Isaiam. cap. 5, v. 4; cap. 30, vers. 18.